

14- İnsanın bir ferdinde bir cemaat-i mükellefîn bulunur. Evet, her bir uzuv, bir şey için yaratılmıştır.

İ'lem eyyühe'l-aziz! İnsanın bir ferdinde bir cemaat-i mükellefîn bulunur. Evet, her bir uzuv, bir şey için yaratılmıştır. O uzvu, o şeyde kullanmakla mükelleftir. Mesela, her bir hâsse için bir ibadet vardır. Onun hilafında kullanılması dalalettir. Mesela, baş ile yapılan secde Allah için olursa ibadettir, gayrısı için dalalettir. Kezalik şuaranın hayalen yaptıkları hayret ve muhabbet secdeleri dalalettir. Hayal, onun ile fâsık olur.

“İnsanın bir ferdinde bir cemaat-i mükellefîn bulunur”

Yani bir insanın içinde, sanki mükelleflerden oluşan bir cemaat vardır. İnsan tek bir varlık gibi görünür; fakat içinde göz, kulak, dil, el, ayak gibi maddi organlarla birlikte akıl, kalp, hayal, hafıza, şehvet, gadap gibi birçok latife bulunur. Bunların her biri kendine mahsus bir vazifeye mükelleftir. Ve bu cihazların her biri, kendi çapında Allah'a karşı sorumludur (mükelleftir). Bu yüzden insan, tek bir fert içinde küçük bir ümmet gibidir.

Misal: Bir yolcu uçağını düşünün. Dışarıdan tek bir araçtır. Fakat içinde motorlar, navigasyon sistemleri, kanatlar, tekerlekler, basınç sensörleri gibi binlerce farklı parça vardır. Her bir parçanın uçuşun sağlıklı gerçekleşmesi için yapmakla yükümlü olduğu (mükellef olduğu) ayrı bir görevi vardır. İnsan bedeni ve ruhu da böyle binlerce parçadan oluşan sorumlu bir filodur.

“Her bir uzuv, bir şey için yaratılmıştır”

Her organ rastgele verilmemiştir. Göz görsün diye, kulak işitsin diye, dil hak söylesin diye, el hayırlı işler yapsın diye, ayak doğru yolda yürüsün diye yaratılmıştır. Yani her uzvun yaratılışında bir hikmet, bir maksat ve bir kulluk yönü vardır.

“O uzvu, o şeyde kullanmakla mükelleftir”

Yani bir organ hangi hikmet için yaratıldıysa, onu o yolda kullanmak insana düşen vazifedir.

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ
أُو۟لَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُورٌ ۗ لَا

**Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül,
bunların hepsi ondan sorumludur.**

İsrâ Sûresi(17) 36. Ayet

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ

**Bugün onların ağızlarını mühürleriz; elleri bize konuşur, ayakları da
kazandıkları şeylere şahitlik eder.**

Yâsîn 36/65

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

**İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında onu gözetleyen, hazır bir melek
bulunmasın.**

Kâf 50/18

Bu ayetler, insanın başıboş bırakılmadığını; sözünden, filinden, organlarını nerede kullandığından sorumlu olduğunu açıkça gösterir. Çünkü sorumluluk olmasa, ağızların mühürlenmesi, ellerin konuşması, ayakların şahitlik etmesi ve her sözün kayda geçirilmesi manasız olurdu.

Göz Misali

Göz, Allah'ın sanatını görmek, Kur'an'a bakmak, ibret almak, helali seyretmek ve hakikati fark etmek için verilmiştir. İnsan gözüyle bir çiçeğe bakıp "Bu ne güzel yaratılmış" derse göz ibadet yolunda kullanılmış olur. Fakat aynı göz harama, fitneye, hasede ve nefsin arzularına hizmet ettirilirse vazifesinin dışına çıkarılmış olur.

Dil Misali

Dil, hak sözü söylemek, Kur'an okumak, dua etmek, zikir yapmak, ilim anlatmak ve insanlara güzel söz söylemek için verilmiştir. Dil ile bir kalbi teselli etmek ibadettir. Fakat aynı dil yalan, gıybet, iftira, alay, küfür ve boş sözde kullanılırsa yaratılış gayesine zıt kullanılmış olur.

El Misali

El, hayırlı iş yapmak, yardım etmek, infak etmek, mazlumu tutup kaldırmak, çalışmak ve helal kazanmak için verilmiştir. Bir yetimin başını okşayan el ibadet eder. Fakat aynı el zulümde, haramda, hırsızlıkta veya başkasına zarar vermekte kullanılırsa emanete ihanet etmiş olur.

Ayak Misali

Ayak, hayırlı yerlere gitmek, namaza yürümek, ilim meclisine varmak, anne-babayı ziyaret etmek, ihtiyaç sahibinin yardımına koşmak için verilmiştir. Camiye giden ayak ibadet eder. Fakat günaha, harama, zulme ve fitneye yürüyen ayak dalalet yolunda kullanılmış olur.

Mesela, her bir hâsse için bir ibadet vardır. Onun hilafında kullanılması dalalettir.

"Hâsse" burada sadece bedenî duyu değil; insandaki duygu, latife ve iç kabiliyetler mânasına da gelir. Sevme, korkma, hayal etme, düşünme, merak etme, lezzet alma gibi her kabiliyetin Allah'a bakan bir ibadeti vardır. Bu hâsseler Allah'ın rızasına uygun kullanılırsa ibadet olur; aksi yönde kullanılırsa dalalet olur.

Akıl Misali

Akıl, Allah'ı tanımak, hak ile batılı ayırmak, kâinattaki hikmeti okumak ve insanı doğru yola sevk etmek için verilmiştir. Akıl tefekkürde kullanılırsa ibadet eder. Fakat aynı akıl hile, inkâr, kibir, şüphe üretme ve günaha bahane bulma yolunda kullanılırsa vazifesinden sapar.

Muhabbet Hâssesinin İbadeti

Sevme duygusu insana Allah'ı sevmek, Allah için sevmek ve nimetleri Mün'im namına

sevmek için verilmiştir. İnsan anne-babasını, evladını, hocasını, kardeşini Allah'ın emaneti ve ihsanı olarak severse bu muhabbet ibadet olur. Fakat bir mahlûku Allah'ın yerine koyarcasına, ona kulluk edercesine, uğruna helali haramı çiğneyecek kadar severse muhabbet dalalete döner.

Korku Hâssesinin İbadeti

Korku duygusu, insanı Allah'a sığdırmak ve günahlardan korumak için verilmiştir. İnsan Allah'ın azametinden korkar, haramdan çekinir, kul hakkından ürperirse bu korku ibadet olur. Fakat insan Allah'ı unutup sebeplerden, insanlardan, gelecekten ve rızıktan aşırı korkarsa korku hâssesi yanlış yere sarf edilmiş olur.

Hayal Hâssesinin İbadeti

Hayal, hakikatleri temsil etmek, cenneti düşünmek, ölümü tefekkür etmek, ibretli manaları zihinde canlandırmak için verilmiştir. İnsan hayaliyle kabri, mahşeri, hesabı, cenneti düşünürse hayal ibadet eder. Fakat hayal haram sahnelerde, nefsanî kuruntularda, kibirli tasavvurlarda ve mahlûka aşırı tazimde kullanılırsa hayal fâsık olur.

Mesela, baş ile yapılan secde Allah için olursa ibadettir, gayrısı için dalalettir. Kezalik şuaranın hayalen yaptıkları hayret ve muhabbet secdeleri dalalettir. Hayal, onun ile fâsık olur.

Birinci cümle daha çok **uzuvların yaratılış gayesini** anlatır: Her organ ne için yaratıldıysa orada kullanılmalıdır.

Secde Misali

Baş, Allah'a secde etmek için verilmiştir. Başını Allah için yere koyan insan, en şerefli uzvunu en aşağıya indirerek "Ben kulum, Sen Rabbimsin" demiş olur. Bu secde ibadettir. Fakat baş Allah'tan başkası için kulluk manasında eğilirse, aynı hareket dalalet olur. Çünkü secde manası Allah'a mahsustur.

İkinci cümle ise daha derin olarak **duyu ve duyguların ibadet yönünü** anlatır: Her hâssenin Allah'a bakan bir kulluğu vardır. Kalp muhabbetle, akıl tefekkürle, hayal imanî tasavvurla ibadet eder. Bunların aksi istikamette kullanılması ise nimeti tersine çevirmek ve dalalete kapı açmaktır.

Şairlerin hayal dünyasında bazı varlıklara karşı aşırı hayret ve muhabbetle yaptıkları secde tasavvurları dalalettir. Yani insan fiilen başını yere koymasa bile, hayalinde bir mahlûku Allah'a mahsus bir tazim makamına çıkarırsa, o hayal istikametini kaybeder.

Hayret Secdesi Ne Demektir?

Bir insan güzellik, kudret, ihtişam veya sanat karşısında hayrete düşebilir. Bu normaldir. Fakat o hayret, mahlkta kalır ve “bu güzellik muhteşem, buna tapılır, bunun önünde eğililir” tarzına dönerse tehlikeli olur. Mesela bir şair, güneşi, tabiatı, sevgiliyi, kahramanı veya sanatı öyle büyütür ki, hayalinde ona secde eder gibi bir makam verir. İşte bu hayret, Allah’a götürmediği için dalalete döner.

Muhabbet Secdesi Ne Demektir?

Muhabbet secdesi de bir şeyi aşırı sevip onu kalpte putlaştırmak gibidir. İnsan anne-babasını, evladını, hocasını, vatanını, güzelliği, sanatı sevebilir. Fakat bu sevgi Allah namına olmaz da, Allah’ın hakkını mahlûka verir derecede olursa, muhabbet istikametten çıkar. Çünkü secde, kulluğun sembolüdür; kulluk manası taşıyan tazim yalnız Allah’a mahsustur.

şairlerin Tehlikesi

şairin hayali kuvvetlidir. Bir şeyi büyütür, süsler, yüceltir, ona sembolik bir makam verir. Bu kabiliyet hakta kullanılırsa çok güzel olur; insanı tefekküre, marifete, ubudiyete götürür. Fakat batıda kullanılırsa, bir ieği Hlık’ından koparır, bir sevgiliyi ilahlaştırır, tabiatı yaratıcı gibi konuşturur, güneşi kudret sahibi gibi gösterir. İşte hayal burada edeb sanat yaparken itikad hududu aşabilir.

Hayal Nasıl Fsık Olur?

“Hayal fâsık olur” demek, hayal kuvvesi meşru dairenin dışına çıkar demektir. Fısk, istikametten sapmaktır. Hayal de insana verilen bir nimettir; hakikati temsil etmek, ibreti canlandırmak, cenneti, maşeri, lm, Allah’ın sanatını düşünmek için verilmiştir. Ama hayal, mahlûka ulhiyet derecesinde tazim verirse, kendi ibadet vazifesinden sapar.

Doğru l

Bir güzelliğe bakınca “ne güzel” demek mümkündür; fakat müminin nazarı orada kalmaz. “Ne güzel yaratılmış; Ceml olan Allah’ın sanatını gösteriyor” der. Bir kahramana hayran olur; fakat “bu kuvvet Allah’ın ihsanıdır” der. Bir ieği sever; fakat “bu iek Rahmn’ın tebessüm eden bir sanatıdır” diye düşünür. Böyle olursa hayret de ibadet olur, muhabbet de ibadet olur.

Yanlış l

Bir insan “güneş bana hayat verdi”, “tabiat yarattı”, “aşk benim mabudumdur”, “güzellik önünde secde edilir”, “sevgili ilah gibidir” tarzında hayal kurarsa, kelimeler şair gibi görünse de mana tehlikelidir. Çünkü mahlûka Allah’a mahsus makam verilmiştir. Üstad’ın “dalalettir” dediği nokta budur.

Netice

Bu cümle bize şunu öğretir: **Hayal bile başıboş değildir.** Gözün haramı olduğu gibi, dilin haramı olduğu gibi, hayalin de sapması vardır. Hayal Allah'ın sanatını Allah'a bağlarsa ibadet eder; mahlûku Allah'tan koparıp ona secde edercesine tazim ederse fâsık olur. Secde hakikati yalnız Allah'a aittir; hayret de muhabbet de nihayetinde O'na yönelmelidir.